

REVISTA ROMÂNĂ DE DREPT PRIVAT

Totul sub semnul discuției

3/2022

UNIVERSUL JURIDIC

Indexări internaționale: www.heinonline.org www.cceol.com www.ebscohost.com
www.indexcopernicus.com

REVISTA ROMÂNĂ DE DREPT PRIVAT

Director: Valeriu STOICA

Director adjunct: Ionuț-Florin POPA

Redactor-șef: Mircea Dan BOB

Fondator: Marian NICOLAE

Secretar general de redacție: Corina BEGLIGIU

Consiliul științific:

Președinte: Marian Nicolae

Pascal Ancel

– profesor, Université du Luxembourg

Flavius-Antoniu Baias

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Serban Beligrădeanu

– doctor în drept, fost redactor-șef, Revista Dreptul

Corneliu Bîrsan

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea din București, judecător la Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Sebastian Cercel

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea din Craiova

Dan Chirică

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Viorel Mihai Ciobanu

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Ion Deleanu

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Pascale Deumier

– profesor, Université Lyon 3 Jean Moulin

Michel Grimaldi

– profesor, Universitatea Paris II – „Panthéon Assas”

Vladimir Hanga

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Călina Juguștru

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Ioan Leș

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Denis Mazeaud

– profesor, Universitatea Paris II – „Panthéon Assas”

Lucian Mihai

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Jean Pineau

– profesor, Universitatea din Montréal, Québec

Liviu Pop

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Valeriu Stoica

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Brândușa Ștefănescu

– profesor, Academia de Studii Economice, judecător la Înalta Curte de Casație și Justiție

Ovidiu Ungureanu

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Paul Vasilescu

– profesor, Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Colegiul de redacție:

Lucian Bercea

Profesor – Facultatea de Drept,
Universitatea de Vest, Timișoara
(drept comercial; drept bancar;
dreptul creditului)

Radu Bogdan Bobei

Conferențiar – Facultatea de Drept,
Universitatea din București
(drept comercial internațional)

Luminița Dima

Profesor – Facultatea de Drept,
Universitatea din București
(dreptul muncii; drept european al muncii)

Răzvan Dincă

Profesor – Facultatea de Drept,
Universitatea din București
(dreptul proprietății intelectuale;
contracte speciale)

George-Alexandru Ilie

Conferențiar – Facultatea de Drept,
Universitatea din București
(persoana fizică; obligații;
teoria generală a dreptului)

Cristina Nicolescu

Conferențiar – Facultatea de Drept,
Universitatea din București
(dreptul familiei și regimuri matrimoniale)

Ionuț-Florin Popa

Profesor – Facultatea de Drept,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
(obligații; contracte europene
și internaționale)

Dan Andrei Popescu

Conferențiar – Facultatea de Drept,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
(drept internațional privat)

Radu-Romeo Popescu

Profesor – Facultatea de Drept,
Universitatea din București
(succesiuni și liberalități)

Radu Rizoiu

Profesor – Facultatea de Drept,
Universitatea din București
(persoana juridică;
garanții reale și personale)

Sebastian Spinei

Conferențiar – Facultatea de Drept,
Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu
(drept procesual civil)

Laura Toma-Dăuceanu

Lector – Facultatea de Drept,
Universitatea din București
(drepturi reale)

De ce despre educația juridică?

Prof. univ. dr. **IULIA MOTOC**

Cum educăm în domeniul juridic? 33 de ani de la căderea regimului totalitar în România, această întrebare rămâne fundamentală pentru învățământul juridic românesc. Invoc acest eveniment, căderea comunismului, pentru că științele juridice sunt printre singurele științe umane care nu și-au făcut un examen critic al modului în care acest regim totalitar a influențat învățământul juridic. Pentru unii dintre noi pare o întrebare inutilă, se invocă o continuare a unei „tradiții de învățământ”, pentru alții, cu siguranță, nu este astfel, în măsura în care cel puțin disciplinele dreptului public, dreptul constituțional sau internațional public au fost profund afectate. Dacă filosoful francez Pierre Manent spunea că problema majoră a filosofiei politice a secolului al XX-lea este faptul că nu a fost analizată natura reală a regimului comunist, noi cei din științele juridice românești am avut uneori tendința de a ne comporta ca și cum regimul nu ar fi existat.

Două fenomene au marcat profund studiul științelor juridice după căderea comunismului: explozia fără precedent a facultăților de drept și a studenților de la drept, de la promoții de ordinul a două sute, la promoții de zeci de mii de absolvenți. Această explozie, determinată și de cerințele pieței, nu a putut fi însoțită de asigurarea unei calități egale a învățământului. În anumite facultăți, am asistat la o scădere vertiginoasă a calității învățământului juridic. Al doilea fenomen este încercarea de a recupera tradiția juridică interbelică, considerată, pe bună dreptate, „generația de aur” a gândirii juridice românești. Recuperarea scrierilor acestor juriști, educați aproape în exclusivitate în Franța, nu a fost întotdeauna însoțită de gândire critică sau de punerea în contextul în care au fost scrise. Totuși, reluarea legăturilor cu facultățile francofone a determinat crearea de noi instituții, cum ar fi Colegiul Franco-Român, care a permis o mare deschidere, în paralel cu primele generații de studenți care au putut studia în străinătate, ca urmare a acestor acorduri. În acest fel, s-ar putea începe crearea unei „societăți deschise” în studiile juridice, dacă este să utilizăm expresia lui Karl Popper. Eu însămi aparțin primei generații de studenți care au putut pleca să studieze în Franța.

Un alt fenomen aparent benefic a fost posibilitatea dată profesorilor de la drept de a practica dreptul. Am putea crede că aceasta va fi determinat apropierea studiului juridic de practica juridică și, într-o anumită măsură, cred că a și făcut-o. Dar a dus și la o apetență prea mare pentru practica juridică a unor profesori, uneori în detrimentul cercetării. Pe de altă parte, această măsură a fost singura care a permis ca un număr foarte mare de practicieni să predea, astfel încât să acopere cerințele noului învățământ privat din România.

O întrebare pe care foarte puțini și-au pus-o după anii '90 a fost ponderea cercetării în învățământ. Este salutară crearea centrelor de cercetare, dar trebuie urmărit în ce măsură acestea au fost mai mult decât „forme fără fond”, care este valoarea științifică a acestora într-un circuit juridic universal. De aceea, este poate mai important să scrii lucrări care se pot integra într-un circuit universal decât cursuri care pot diferi foarte puțin unele de altele. Este o axiomă a învățământului din Uniunea Europeană, care reprezintă încă o dilemă pentru noi, dovadă că și chestionarul nostru are o astfel de întrebare. În lumea juridică occidentală, ceea ce este important este originalitatea unui profesor, dovedită de ideile pe care le poate avea, chiar și într-o recenzie. Este, de exemplu, modul

în care a fost recrutat un profesor de la Harvard. În România, se publică puține monografii, cele mai multe sunt teze de doctorat.

Apropo de întrebarea noastră referitoare la locul, după mine marginal, al dreptului european și al dreptului internațional în programa analitică, trebuie să remarcăm că foarte multe facultăți europene și internaționale propun astăzi programe de drept global. Academicienii și practicienii dreptului din ultimele decenii pun tot mai mult accent pe așa-numita „globalizare” a educației juridice. Tendința globală este evidentă pe site-urile web ale facultăților de drept din întreaga lume, multe facultăți de drept concurând pentru a fi cele mai „globale” în ceea ce privește facultatea, curricula, metodele de predare și studenții lor. Asistăm la fluxuri transfrontaliere crescute de profesori și studenți, predarea disciplinelor juridice transnaționale, dezvoltarea unor forme particulare de practică didactică, cum ar fi cea juridică, clinici, accent explicit pe clasamentele transnaționale și pe comunitățile academice transnaționalizate care împărtășesc metode și abordări de predare și cercetare în diferite domenii ale dreptului¹.

„În era globalizării, educația juridică a depășit granițele naționale. Provocările juridice cu care se confruntă și practica dreptului au devenit din ce în ce mai globale în caracter. O perspectivă internațională este o componentă fundamentală a competențelor necesare pentru fiecare avocat și profesor de drept. Distinșii noștri profesori sunt educați la universități de renume precum Oxford, Cambridge și Harvard, doar pentru a numi câteva. Agenda noastră de cercetare și publicațiile noastre sunt la fel de bine clasate”. Așa sună prezentarea unor astfel de programe.

„Legea” se poate referi la una sau la mai multe dintr-un grup de practici; se poate referi, de asemenea, la un obiect de studiu. A preda dreptul ca un grup de practici înseamnă a preda dreptul ca un instrument – un mijloc pentru un scop, ar spune profesorul Tamanaha. A preda dreptul ca obiect de studiu înseamnă a preda dreptul pentru a spori cunoștințele. Îmbunătățirea cunoștințelor este un scop, desigur, dar într-un sens diferit².

În paradigma actuală a educației juridice, prestigiul academic al unei școli este aproximativ invers proporțional cu gradul în care predă dreptul ca practică, mai degrabă decât ca obiect. Un doctorat semnalează prestigiul facultății; un număr echivalent de ani petrecuți ca partener al unei firme de avocatură nu o face. Mai probabil, o astfel de activitate ar fi prezumtiv descalificatoare pentru o poziție de titularizare, pe baza teoriei că atât de mult timp petrecut pe sarcini banale ar înăbuși creativitatea necesară pentru a obține noi perspective asupra legii³.

¹ B. Garth, G. Shaffer, *The Globalization of Legal Education: A Critical Perspective*, în B. Garth, G. Shaffer (eds.), *The Globalization of Legal Education*, Oxford University Press, 2022.

² D. McGowan, *Legal Education and the Ethics of Acceptance* (June 14, 2018), San Diego Legal Studies Paper No. 18-354, disponibil pe SSRN la adresa <https://ssrn.com/abstract=3196465>.

³ *Ibidem*.